

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

BESENYŐTELEK

Szent Lőrinc Római Katolikus templom (fotó: Bálint Csaba)

Megrendelő: Besenyeőtelek Községi Önkormányzat

Készítette: Bálint Csaba

Dobó István Vármúzeum

Régészeti Osztály

2021

Tartalom

I. Jogszabályi környezet	3
2001. évi LXIV. a kulturális örökség védelméről szóló törvény 85/A. §-ban meghatározott örökségvédelmi hatástanulmány	3
68/2018. (IV.9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról.....	3
II. Alapfogalmak	8
III. Az Örökségvédelmi hatástanulmány tárgya és elkészítésének célja.....	9
Előzmények.....	9
A megbízás tárgya.....	9
A helyszín.....	10
IV. Régészeti értékvizsgálat	10
Ismert (már nyilvántartott) régészeti lelőhelyek adatgyűjtése.....	10
V. A változtatási szándékok ismertetése	16
VI. Hatáselemzés.....	17
VII. Költségkalkuláció	17
VIII. A javasolt eljárási rend	17
IX. Összefoglalás.....	18
X. Nyilatkozat.....	19
Felhasznált Irodalom.....	20
Mellékletek.....	22

I. JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET

Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítését és a hozzá kapcsolódó feladatellátást szabályozó fontosabb törvények és rendeletek.

2001. évi LXIV. a kulturális örökség védelméről szóló törvény 85/A §-ában meghatározott örökségvédelmi hatástanulmány

85/A. § (1) Örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település településfejlesztési koncepciójának kidolgozása során. Ha a településfejlesztési koncepció készítésekor nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni. Nem kell örökségvédelmi hatástanulmányt készíteni, ha az Étv. 8. § (2) bekezdése szerinti véleményezési eljárásban az illetékes államigazgatási szerv véleménye szerint a rendezés alá vont terület örökségvédelmi szempontból nem érintett.

(2) Az örökségvédelmi hatástanulmányban megfogalmazott értékvédelmi terv szerint kell meghatározni az örökségvédelemmel érintett területekre vonatkozó településfejlesztési és településrendezési eszközöket.

(3) A hatóság örökségvédelmi hatástanulmány készítését írhatja elő jogszabályban meghatározott esetekben.

68/2018. (IV.9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról

83. § (1) Az örökségvédelmi hatástanulmányt

a) a Kötv. 85/A §-ában meghatározott esetekben a településfejlesztési koncepció vagy a településrendezési eszköz megalapozó vizsgálata keretében, települési örökségvédelmi hatástanulmányként (a továbbiakban: települési örökségvédelmi hatástanulmány) a 14. melléklet szerinti tartalommal a (2) bekezdés a)-c) pontja alapján,

b) a 87. § (4) bekezdésében meghatározott esetekben az engedély iránti kérelmet benyújtónak döntéselőkészítő örökségvédelmi hatástanulmányként a 15. melléklet szerinti tartalommal a (2) bekezdés d) pontja alapján kell elkészíttetni.

(2) Az örökségvédelmi hatástanulmány kidolgozása során

a) a településfejlesztési koncepcióhoz a 14. melléklet 1. pont 1.1. és 1.3. alpontja szerinti tartalmat teljes körűen,

b) a helyi építési szabályzat kidolgozásához – ha az nem áll rendelkezésre –, a 14. melléklet 1. pont 1.1-1.3. alpontjában meghatározott vizsgálatot, továbbá 1. pont 1.4. alpontjában meghatározott értékleltárt, valamint 2. pontja szerinti hatáselemzést a településrendezési eszköz meghatározásához szükséges részletezettséggel;

c) településképi rendelet helyi védelmi előírásainak meghatározásához a 14. melléklet 1. pont 1.4. alpontjában meghatározott értékleltárt teljes körűen;

d) az 53. § (3) bekezdésben és a 87. § (4) bekezdés b) és c) pontjában meghatározott esetekben

da) régészeti örökség felmérése esetén a 15. melléklet 1-3. pontja alatti vizsgálatokat és elemzéseket.

db) műemléki érték felmérése esetén a 15. melléklet 1-3. pontja alatti vizsgálatokat és elemzéseket, továbbá a 15. melléklet 4. pontjában meghatározott értékleltárt és a 15. melléklet 5. pontjában meghatározott értékvédelmi tervet teljes körűen a tervezés alá vont terület és a tervezett rendezési cél által megkövetelt mértékben kell elkészíteni.

(3) Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze a 14. és 15. mellékletben meghatározott tartalmi elemek közül a régészeti örökség tárgykörével foglalkozó tartalmi elemek összessége.

(4) Az örökségvédelmi hatástanulmány műemléki szakterületi munkarésze a 14. és 15. mellékletben meghatározott tartalmi elemek közül a műemlékvédelem tárgykörével foglalkozó tartalmi elemek összessége.

84. § (1) A települési örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséről a településfejlesztési koncepció vagy a településrendezési eszköz és a településképi rendelet készíttetője köteles gondoskodni.

(2) Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosult

a) az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze vonatkozásában a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő,

b) a helyi építési szabályzat kidolgozása során, a gyűjtőterületén érintett régészeti gyűjtőkörrel rendelkező múzeum, amely az újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület terepbejárását térítésmentesen, 60 feltárással alkalmas nap alatt végzi el,

c) az örökségvédelmi hatástanulmány műemléki szakterületi munkarésze vonatkozásában – kivéve a (3) bekezdésben foglaltakat – a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint műemléki terület műemléki érték dokumentálása szakterületen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő vagy az, aki a hatástanulmány alapjául szolgáló tervfajta elkészítésére egyébként jogosultsággal bír.

(3) A településképi rendelet alátámasztásául szolgáló települési értékleltárt az önkormányzati főépítész is elkészítheti.

14. melléklet a 68/2018. (IV.9.) Korm. rendelethez

A települési örökségvédelmi hatástanulmány tartalma

A települési örökségvédelmi hatástanulmány szöveges dokumentum, azonosításra alkalmas térképi ábrázolással, fotókkal és egyéb adatokkal, amely legalább az alábbiakat tartalmazza:

1. Örökségvédelmi vizsgálat:

1.1. A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása, a történeti településmag),

1.2. A település régészeti örökségének felmérése újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület esetén terepbejárással,

1.3. A védett műemléki értékek települési értékleltára, amely értékkataszterben tartalmazza:

1.3.1. a világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területeket,

1.3.2. az országos építészeti örökség elemeit,

1.3.3. a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket és a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket.

1.4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára, amely értékkataszterben az önkormányzati főépítész által meghatározottak szerint tartalmazza a helyi építészeti örökség országos vagy helyi védelemre méltó elemeit:

1.4.1. településszerkezetet,

1.4.2. telekstruktúrát és az utcavonal-vezetést,

1.4.3. utcaképet vagy utcakép részletet,

1.4.4. egyéb településkarakter elemeket,

1.4.5. építményrészletet vagy az alkalmazott anyaghasználatot, tömegformálást, homlokzati kialakítást,

1.4.6. táj- és kertépítészeti alkotást, egyedi tájértéket, növényzetet,

1.4.7. szobrot, képzőművészeti alkotást, utcabútort.

2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése:

2.1. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése.

2.2. A 2.1. pontban szereplő változások hatásai:

2.2.1. a régészeti örökségre,

2.2.2. a történeti településre, település- és tájszerkezetre,

2.2.3. a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre.

3. Az értékvédelmi terv tartalmazza:

3.1. az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények, valamint

3.2. az önkormányzati feladatok meghatározását.

15. melléklet a 68/2018. (IV.9.) Korm. rendelethez

A döntéselőkészítő örökségvédelmi hatástanulmány és az értékvédelmi terv részletes tartalma

1. Vizsgálat: szöveg, térképi ábrázolás, fotók azonosításra alkalmas adatokkal és formában:

1.1. történeti leírás és a változással érintett területen

1.1.1. régészeti örökség felmérése esetén terepbejárás,

1.1.2. műemléki értékek felmérése, települési értékleltár felvétele szemrevételezéssel,

1.2. természet, táj, tájhasználati és településszerkezeti összefüggések,

1.3. településkép és utcaképek,

1.4. településszerkezet és területhasználat,

1.5. településkarakter: telekszerkezet és telekhasználat, beépítési mód és épülettípusok,

1.6. védettségek felsorolása (régészeti, műemléki, világörökségi érintettség),

1.7. az örökségi értékek elemzése,

1.8. területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggésrendszerében.

2. Változtatási szándékok: a tér- és időbeli folyamatok szöveges és összehasonlító térképi vagy grafikus megjelenítése:

2.1. településhálózati és tájhasználati változás,

2.2. településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás,

- 2.3. infrastrukturális változás,
- 2.4. műemléki értékek felmérése esetén, a középtávon tervezett, a települési értékleltárban szerepeltetett létesítmények megjelenését érintő beavatkozások megnevezése és rövid ismertetése.
3. Hatáselemzés szöveges és ábrázolt formában a különböző hatásterületek kijelölésével:
 - 3.1. történeti településszerkezetet érintő következmények,
 - 3.2. természeti, táji hatások,
 - 3.3. a vizsgált érték feltárulásának változásai,
 - 3.4. régészeti emlékek, műemléki értékek feltárhatóságának, megmaradásának, elfedésének, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei,
 - 3.5. műemlékek megújulásának és fenntarthatóságának gazdasági lehetőségei,
 - 3.6. környezeti terhelések és az épített örökség műszaki állapotának összefüggései,
 - 3.7. folyamatok iránya, visszafordíthatósága,
 - 3.8. kárenyhítés lehetősége, költsége, illetve ellentételezésének lehetőségei.
4. A műemléki értékek tekintetében települési értékleltár tartalmazza:
 - 4.1. az építészeti örökség országos védelemre méltó létesítményeinek azonosító adatait (megnevezés, cím, helyrajzi szám, jellemző fénykép),
 - 4.2. a közterület felé eső homlokzatok, nézetek megőrzendő, az építészeti kialakítás karaktere szempontjából jelentős értékeit,
 - 4.3. a létesítmények további - szemrevételezéssel megállapítható - értékeit.
5. Az értékvédelmi terv tartalmazza:
 - 5.1. az értékek meghatározását és tudományosan megalapozott rangsorolását,
 - 5.2. az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontokat és követelményeket,
 - 5.3. az értékleltárban szerepeltetett értékek védelmét biztosító feladatok meghatározását,
 - 5.4. az értékvédelemre irányuló tevékenységek prioritásainak meghatározását, ütemezését, felelőseinek megnevezését.

II. ALAPFOGALMAK

1. **Örökségvédelmi hatástanulmány:** A kulturális örökségvédelemért felelős hivatal határozatait megalapozó háttér szakanyag, amelynek javaslatait a hivatal figyelembe veheti, de attól eltérően is dönthet. A tanulmány feladata az érintett régészeti örökségi elemek számbavétele, állapotfelmérése, a változtatási szándékok ismertetése és örökségvédelmi hatáselemzése, a további szükséges megelőző jellegű örökségvédelmi intézkedésekre vonatkozó javaslatok megfogalmazása.

2. **Régészeti lelőhely:** „Az a földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben található, és amelyet a hatóság nyilvántartásba vett.” (2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről [Tv.], 7. §. 35.) „A régészeti örökség elemei a régészeti érdekű területekről vagy a régészeti lelőhelyről csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el.” (Tv. 19. §. 2)

3. **Megelőző régészeti feltárás:** A régészeti lelőhelyek földmunkák által érintett és veszélyeztetett részén, a jogszabályok alapján megelőző régészeti feltárást kell végezni, amelynek a helyszíni feltárási és dokumentálási munkákon túl az előzetes leletanyag-feldolgozási és dokumentációs munkák is szerves részét képezik. „Ha a régészeti lelőhely elkerülése a fejlesztések, beruházások költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a fejlesztés, beruházás másutt nem valósítható meg, a veszélyeztetett régészeti lelőhelyeket előzetesen fel kell tární (a továbbiakban: megelőző feltárás).” (Tv. 22. §. 1)

Teljes területre kiterjedő megelőző régészeti feltárásra vonatkozó javaslat megfogalmazása abban az esetben indokolt, ha a régészeti lelőhely kiterjedése és veszélyeztetése egyértelműen meghatározható. „A földmunkával járó változtatás teljes kiterjedésére vonatkozóan mind az előkészítő munkálatok, mind a kivitelezés tekintetében régészeti megfigyelést kell biztosítani, a régészeti lelőhelyeken pedig megelőző feltárást kell végezni.” (R. 14/C. §.)

4. **Próbafeltárás:** A régészeti próbafeltárás célja a régészeti lelőhelyek érintettségének pontos meghatározása. Az eljárás során a lelőhely földmunkák által veszélyeztetett részének 10-20%-ára kiterjedő feltárást végeznek, amelynek során a kutatóárkokat olyan módon jelölik ki, hogy azok reprezentatív adatokat szolgáltatassanak a lelőhely kiterjedésére, intenzitására vonatkozóan. A próbafeltárás eredményétől függően, érintettség esetén el kell végezni a megelőző feltárást.

„A megelőző feltárás részeként a régészeti lelőhelyen – a hatóság eltérő rendelkezésének hiányában – próbafeltárást kell végezni." (Tv. 21. §.)

5. Régészeti megfigyelés: A beruházás földmunkájának régész által a helyszínen történő folyamatos figyelemmel kísérése, szükség esetén a régészeti bontómunka elvégzése és dokumentálása. (Tv. 7. §. 36.)

6. Régészeti bontómunka: a régészeti örökség elemeinek feltárás keretében történő kibontására és eredeti összefüggéseinek értelmezésére irányuló régészeti tevékenység (felületre bontás, rétegbontás, régészeti emlék bontása, nyesés, metszetek készítése), amely földmunkával járó beavatkozás, fejlesztés, beruházás esetén régészeti feladatellátásnak minősül.

7. Terepbejárás: minden olyan felszínen végzett kutatás, adatgyűjtés és kiértékelő dokumentálás, amely nem ismert régészeti örökségi elem felfedezésére vagy a régészeti lelőhely állapotának ellenőrzésére, illetve azonosítására irányul, függetlenül attól, hogy együtt jár-e a leletek összegyűjtésével, vagy sem.

III. AZ ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY TÁRGYA ÉS ELKÉSZÍTÉSÉNEK CÉLJA

A megbízás tárgya

Besenyőtelek Községi Önkormányzat 2021. március 1-én kelt 261-36/2021. iktatószámú levelében a község teljes közigazgatási területére örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének elkészítésére vonatkozó megrendeléssel fordult a Dobó István Vármúzeumhoz.

A helyszín

Besenyőtelek az Alföld északi részén, a Hevesi-síkon belül található. A település Dormándtól délre, a Füzesabonyi járásban helyezkedik el. Közigazgatási területe 49,1 km². Nevének eredete a besenyőkre utal.

A településhez tartozó régészeti lelőhelyek tanúbizonysága alapján a környék már a bronzkorban is lakott volt. Ezenkívül a késő vaskorból, a hunkorból és a Honfoglalás korából is előkerültek a megtelepedés nyomai a régészeti terepmunkák során. A 11. századi Zászy Apátság alapítólevele a besenyők kútját és temetőjét jelöli ezen a területen. A 1278-as írásos említés egy Tekme nevű besenyő

birtokaként utal a településre. 1467-ben Bessenyei Mihály alnádor birtokában volt a település, Mátyás király adományozta neki a szomszédos Tepélypusztát. 1544-ben a török betörésekkel a falu elpusztult. Húsz évvel később, 1564-ben újra telepítették, de Eger 1596-os elestét követően elnéptelenedett, legközelebb csak az 1676-os adóösszeírásokban bukkan fel neve. 1686-ban újból elnéptelenedik, de 1703-ban ismét lakják. Besenyőtelek lakói mind az 1848-49-es szabadságharc, mind a két világháború során teljesítettek katonai szolgálatot. Az I. Világháború során 121-en haltak hősi halált a harcokban. A II. Világháború során a település nagymértékben megrongálódott és a harcok során számos ember vesztette életét. A világháborúk halottainak nevét a település főterén felállított emlékművek őrzik.

A település legkiemelkedőbb műemléke a 19. század során, klasszicista stílusban épült, Szent Lőrinc mártírnak dedikált római katolikus templom.

(Besenyőtelek község honlapja. Történet. <http://besenyotelek.hu/telepulesunkrol/tortenet/>, Borovszky Samu: Heves vármegye, Besenyőtelek)

IV. Régészeti értékvizsgálat

Ismert (már nyilvántartott) régészeti lelőhelyek adatgyűjtése

A Dobó István Vármúzeum és a Besenyőtelek Községi Önkormányzat között létrejött 3/126-5/2021. iktatószámú szerződés értelmében megtörténtek a szükséges adatgyűjtések.

Besenyőtelek közigazgatási területén belül 7 régészeti lelőhely van nyilvántartva: **Besenyőtelek-Falusi-dűlő, Besenyőtelek-Hanyi-hát, Besenyőtelek-Hanyi út, Besenyőtelek-Istenmezeje, Besenyőtelek-Közép-dűlő I-II., Besenyőtelek-Szőrhát, valamint Dormánd-Agyagos-hát.**

Besenyőtelek, Falusi-dűlő (28797)

47.700976, 20.412110, EOV E752400, N262800

A lelőhely a település nyugati szélétől kb. 400 méterre nyugatra található a Peres-csatorna és a 31-es főút között nagyjából félúton. A lelőhelyen Dr. Domboróczki László végzett terepbejárást 1998-ban, 1999-ben és 2000-ben, illetve 1999-ben feltárást. A terepi kutatások során őskori és szarmata települések leletanyaga került elő. (<https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/72296> , 2021. 05. 26., *Régészeti Kutatások Magyarországon 1999, 172.*)

Besenyőtelek, Hanyi-hát (72093)

47.703880, 20.406420, EOVS E751900, N263100

A lelőhely a település északi részének (Besenyőtelki horgászfalu) nyugati szélétől kb. 1 km-re nyugatra található, közvetlenül a 31-es főút mellett, annak keleti oldalán. A lelőhelyen 2009-ben Reményi László, 2012-ben pedig Fodor László végeztek terepbejárást. A terepbejárások során népvándorláskori leletanyag került elő. 2015-ben Tóth Zoltán végzett régészeti szakfelügyelet keretében bontómunkát, mely újkőkori települést és egy szintén újkőkori csontvázas temetkezést hozott napvilágra. (<https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/17159>, 2021. 05. 26.)

Besenyőtelek, Hanyi-út (28822)

47.694759, 20.412634, EOVS E752400, N262100

A lelőhely a település középső részének nyugati szélétől kb. 500 méterre nyugatra található, a faluból kivezető Hanyi út északi és déli oldalán. A lelőhelyen Váradi Adél végzett terepbejárást 1998-ban, 1999-ben pedig feltárást. A terepi kutatások során őskori és középkori települések leletanyaga került elő. (<https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/72351>, 2021. 05. 27., *Régészeti Kutatások Magyarországon 1999*, 172.)

Besenyőtelek, Istenmezeje (44672)

47.671771, 20.507008, EOVS E759800, N259400

A lelőhely a település délkeleti szélétől kelet-délkeleti irányban található kb. 5 km-re, 350 méterre nyugatra a Hamarka-csatornától, valamint 650 méterre délre a 33-as főút Hotel Fauna pihenőhelyétől. A lelőhelyet Dr. Domboróczki László azonosította 1992-ben és 1993-ban végzett légifotózása során. A lelőhelyen terepi munka nem zajlott, kora ismeretlen. (<https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/39609> 2021. 05. 27., *DIV Régészeti Adattár 516*.)

Besenyőtelek, Közép-dűlő (I-II.) (28821)

47.682657, 20.411766, EOVS E752450, N260700

A lelőhely a település délnyugati szélétől délnyugatra, kb. 1700 méterre, a Kishanyi településrésztől pedig keletre, kb. 1200 méterre található. A lelőhelyen Váradi Adél végzett terepbejárást 1998-ban, 1999-ben, 2000-ben pedig feltárást. A terepi munkák során bronzkori és szarmata települések leletanyaga került elő. (<https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/72350>, 2021. 05. 31., *Régészeti Kutatások Magyarországon 1999*, 172., *Régészeti Kutatások Magyarországon 2000*, 98.)

Besenyőtelek, Szórhát (48762)

47.684273, 20.430766, EOV E753720, N260680

A lelőhely a település déli szélétől délre, kb. 750 méterre található, a Kömlő felé vezető közút keleti és nyugati oldalán. A lelőhelyen homokbánya általi bolygatás miatt végzett feltárást 1955-ben Galván Károly, majd 1960-tól 1963-ig évente Szabó János Győző. A feltárások során több korszak leletanyaga is előkerült. Bronzkori csontvázas temetkezés, vaskori, szkíta temető és kelta település került napvilágra. Ezekon kívül egy tarsolylemezes honfoglalás kori sír is előkerült a lelőhelyen. (<https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/64390> , 2021. 05. 31., *Archeológiai Értesítő* 88. (1961), 293., *Agria, Az Egri Dobó István Vármúzeum évkönyve 27-28. (1991-1992), 85-134.*)

Dormánd, Agyagos-hát (28823)

47.710108, 20.422029, EOV E753100, N263800

A lelőhely neve ellenére Besenyőtelek közigazgatási határain belül található, közvetlenül a település északi szélé mellett, a 33-as főút nyugati oldalán. A lelőhelyen Váradi Adél végzett terepbejárást 1998-ban, 1999-ben pedig feltárást. A terepi kutatások során középkori település leletanyaga került elő. (<https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/72352> , 2021. 05. 31.)

Régészeti terepbejárás eredménye

Az örökségvédelmi hatástanulmány megrendelésével egyúttal terepbejárás elvégzését is kérte tőlünk Besenyőtelek Önkormányzata a 648/1 hrsz.-ú terület déli részén. A terepbejárást (helyszíni szemlét) 2021. május 27-én végeztük el. A terület jelenleg a Németh Út Kft. aszfaltozó vállalat körbekerített telephelye. A telephelyen nem végeztek talajt bolygató földmunkát, így a területen régészeti terepbejárást nem tudtunk végrehajtani. A helyszíni szemlénk napján a területtől keleti és déli irányban található, mezőgazdasági művelés alatt lévő 025/7 és 025/8 hrsz.-ú területet sűrűn borította az őszi vetésű árpa, így a régészeti terepbejárást itt sem tudtuk elvégezni, így a környék örökségvédelmi szempontból való érintettsége ismeretlen. Ez természetesen nem zárja ki annak lehetőségét, hogy amennyiben a fent említett területeken földmunkával járó tevékenységek fognak zajlani, azok nem fognak érinteni eddig felfedezetlen régészeti lelőhelyet.

V. A változtatási szándékok ismertetése

Besenyőtelek Községi Önkormányzattól arról kaptunk tájékoztatást, hogy a 648/1-es helyrajzi számú terület déli részét jelölték ki beépítésre. Ennek a területnek az örökségvédelmi hatáselemzésével együtt a 10 évenként elvégzendő régészeti örökségvédelmi hatástanulmány elkészítését rendelték meg a Dobó István Vármúzeumtól.

VI. HATÁSELEMZÉS

Besenyőtelek közigazgatási területén belül 7 régészeti lelőhely nyilvántartásáról tudunk. Ezek területén vagy közelében végzendő földmunkával járó beruházásokról nincs tudomásunk. Besenyőtelek Önkormányzatától arról kaptunk tájékoztatást, hogy a 648/1 hrsz.-ú terület déli részét szándékozzák beépíteni. A területen és annak közelségében sem ismerünk régészeti lelőhelyet. Amennyiben a beruházás földmunkával jár, úgy régészeti megfigyelés javasolt.

VII. KÖLTSÉGGKALKULÁCIÓ

Besenyőtelek Községi Önkormányzat egyelőre nem tervez újabb beruházási munkákat, ezért a régészeti munkákra nem kell költségkalkulációt tervezni. Beruházási munkák esetén viszont a következő régészeti munkák költség díjaival lehet számolni. A földmunkák időtartamára javasolt régészeti megfigyelés díja a 68/2018. (IV.9.) Korm. rendelet 8. sz. mellékletében szereplő egységes országos ajánlás alapján: 8 000,- Ft/óra+ÁFA áron kalkulálható, de naponta minimum 36 000,- Ft. A megelőző feltárás díja a 68/2018 (IV.9.) Korm. rendelet 8. sz. mellékletében szereplő egységes országos ajánlás alapján: 2 520,- Ft/m²+ÁFA áron kalkulálható. A beruházással érintett lelőhely, vagy az lelőhelyrésznek a magnetométeres felmérését el lehet végezni, ami a 68/2018 (IV.9.) Korm. rendelet egységes országos ajánlása alapján 40,- Ft/m² áron számítható.

VIII. A JAVASOLT ELJÁRÁSI REND

Bármilyen tervezett beruházás esetén, ha az kulturális örökségi elemeket (régészeti lelőhelyeket) érint, az engedélyezési eljárásba be kell vonni a Heves Megyei Kormányhivatal Egri Járás Járási Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatalát és a szükséges örökségvédelmi feladatok tekintetében a hivatal határozatai szerint kell eljárni.

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (Kötv.) 11. § alapján, a régészeti lelőhelyek általános védelmet élveznek. A védelemre irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenni (Kötv. 10. § (2)). Ezért a földmunkával járó fejlesztésekkel a régészeti lelőhelyeket lehetőség szerint el kell kerülni (Kötv. 19. § (1)). Azonban a Kötv. 22. § (1) szerint: „A nyilvántartott régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos, földmunkával érintett részén megelőző régészeti feltárást kell végezni.” A Kötv. 19. § (2) szerint: „A régészeti örökség elemei a régészeti érdekű területekről vagy a régészeti lelőhelyről csak régészeti feltárást keretében mozdíthatók el.”

A Kötv. 22. § (3) szerint: nyilvántartási adatok és – ha rendelkezésre áll – az előzetes régészeti dokumentáció adatai, valamint a beruházás régészeti örökségre gyakorolt hatása alapján a védettségi fokozat figyelembevételével a hatóság – jogszabályban meghatározottak szerint – a megelőző feltárást keretében régészeti megfigyelést, vagy próbafeltárást, vagy teljes felületű feltárást írhat elő.

IX. ÖSSZEFOGLALÁS

Besenyőtelek Községi Önkormányzat a 648/1-es hrsz.-ú területre, illetve az adattári adatokra alapozott, 10 évenként elvégzendő régészeti örökségvédelmi hatástanulmány elkészítését kérte a Dobó István Vármúzeumtól.

A gyűjtött régészeti adatok alapján Besenyőtelken 7 régészeti lelőhely nyilvántartásáról tudunk.

Besenyőtelek Községi Önkormányzattól arról kaptunk tájékoztatást, hogy a 648/1 hrsz.-ú terület déli részén terveznek beruházást, melynek célja a terület beépítése. Amennyiben ez földmunkával jár, úgy régészeti megfigyelés elvégzését javasoljuk.

Eger, 2021. június 3.

Bálint Csaba
régész¹
Dobó István Vármúzeum

¹ Diploma száma: ELTE-BTK-1815/2015

X. NYILATKOZAT

Alulírott Dr. Domboróczki László nyilatkozom arról, hogy a dokumentáció tartalma megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak, továbbá, hogy az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosultsággal rendelkezem.

Eger, 2021. június 3.

.....

Dr. Domboróczki László régész, PhD

régész diploma száma: ELTE BTK 114/92.

doktori oklevél száma: ELTE Doktori Tanácsa P-484/2001.

kulturális szakértői nyilvántartásba vétel száma: 7/2012.

FELHASZNÁLT IRODALOM

B. Hellebrandt Magdolna: Heves megye kelta kori régészeti leletei. In memoriam Szabó János Győző. *Agria, Az Egri Dobó István Vármúzeum évkönyve 27-28.* (1991-1992), 85-134.

Czajlik Zoltán – Holl Balázs – Marton Ádám: Az ELTE Régészeti Tanszékek, Térinformatikai Laboratórium, Légifotó Archívumának Heves megye területére eső 1992-1993-as felvételei. *DIV Régészeti Adattár 516.*

Besenyőtelek község honlapja. Történet. <http://besenyotelek.hu/telepulesunkrol/tortenet/>

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM 2021. Régészeti Adatbázis. <https://archeodatabase.hnm.hu/>

Reiszig Ede: Heves Vármegye Községei. Magyarország vármegyéi és városai. Heves vármegye. (Szerk.: Borovszky Samu). 1910.

Régészeti Kutatások Magyarországon 1999. (Szerk.: Marton Erzsébet - Kisfaludi Júlia). Budapest, 2002.

Régészeti Kutatások Magyarországon 2000. (Szerk.: Kisfaludi Júlia). Budapest, 2003.

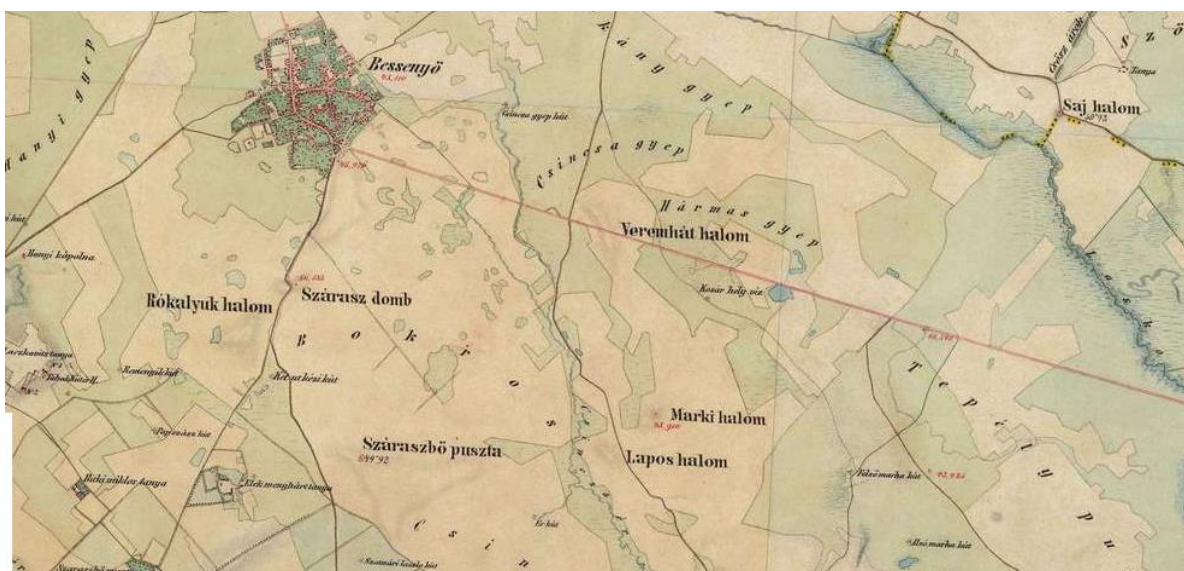
Szabó János: Besenyőtelek – Szórhát. *Archeológiai Értesítő* 88. (1961), 293.

Mellékletek

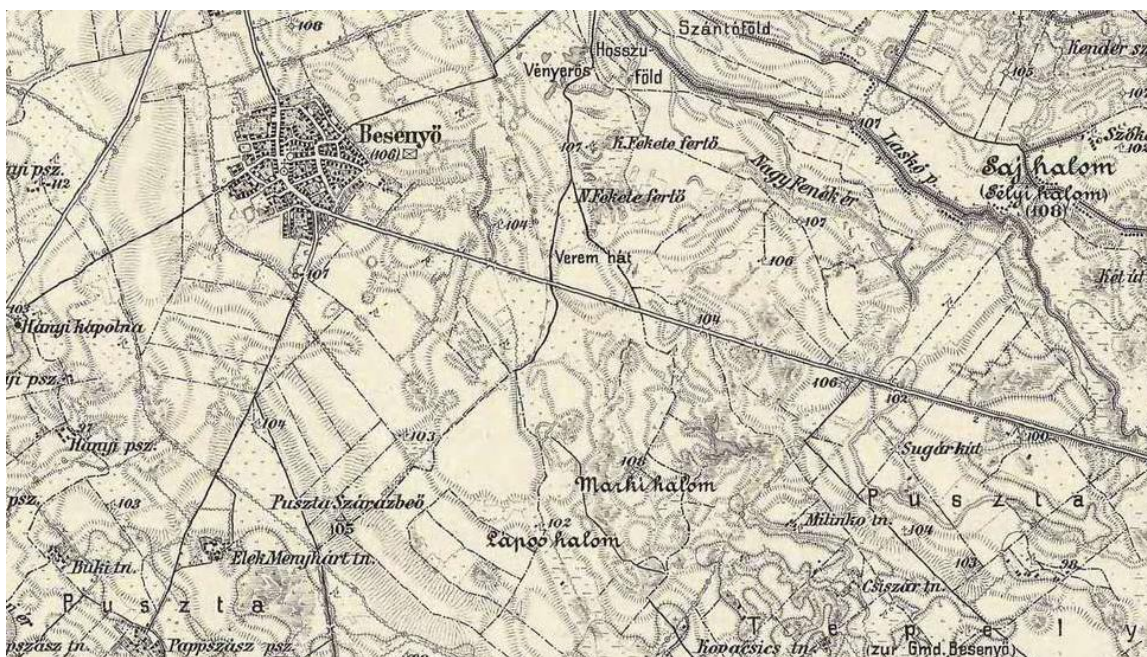
Besenyőtelek a jelenkori közigazgatási területével együtt
Magyarország első katonai felmérésének térképén (1782–1785)

(forrás: <https://maps.arcanum.com/hu/map/firstsurvey-hungary/?bbox=2263136.9317710157%2C6052825.528447302%2C2288915.3195601916%2C6060469.231275819&map-list=1&layers=147>)

Besenyőtelek a jelenkori közigazgatási területével együtt
Magyarország második katonai felmérésének térképén (1819–1869.)

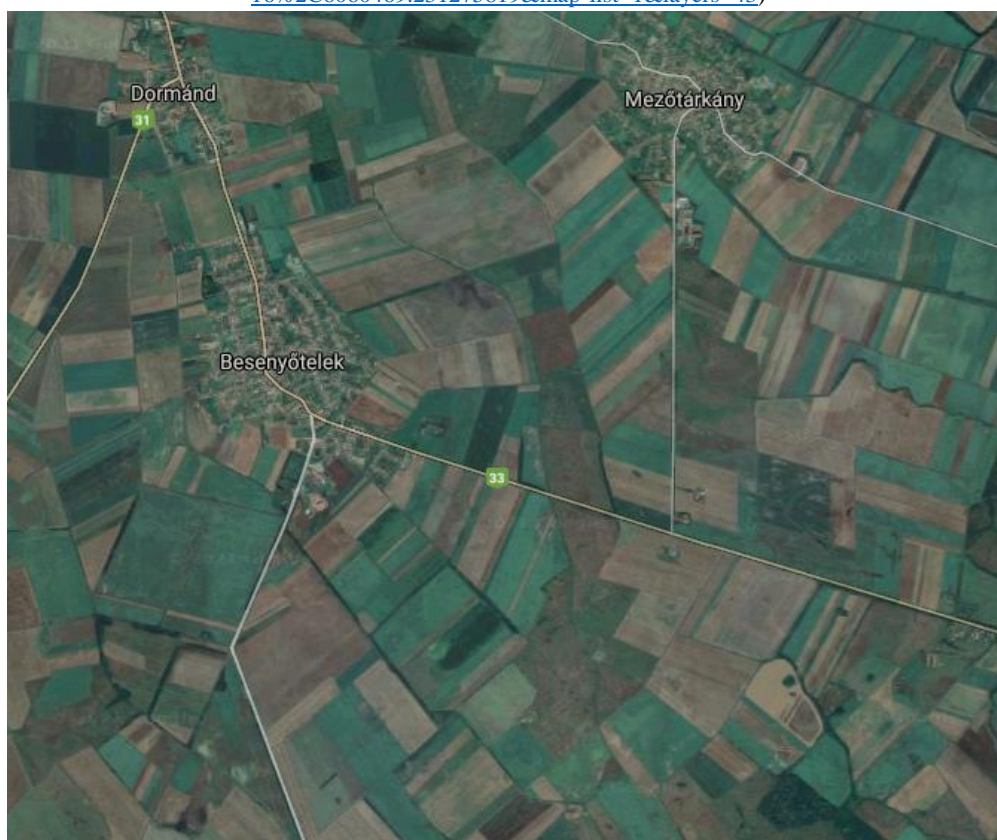
(forrás: <https://maps.arcanum.com/hu/map/secondsurvey-hungary/?bbox=2263136.9317710157%2C6052825.528447302%2C2288915.3195601916%2C6060469.231275819&map-list=1&layers=5>)

Besenyőtelek a jelenkori közigazgatási területével együtt
a Habsburg Birodalom harmadik katonai felmérésének térképén (1869–1887.)

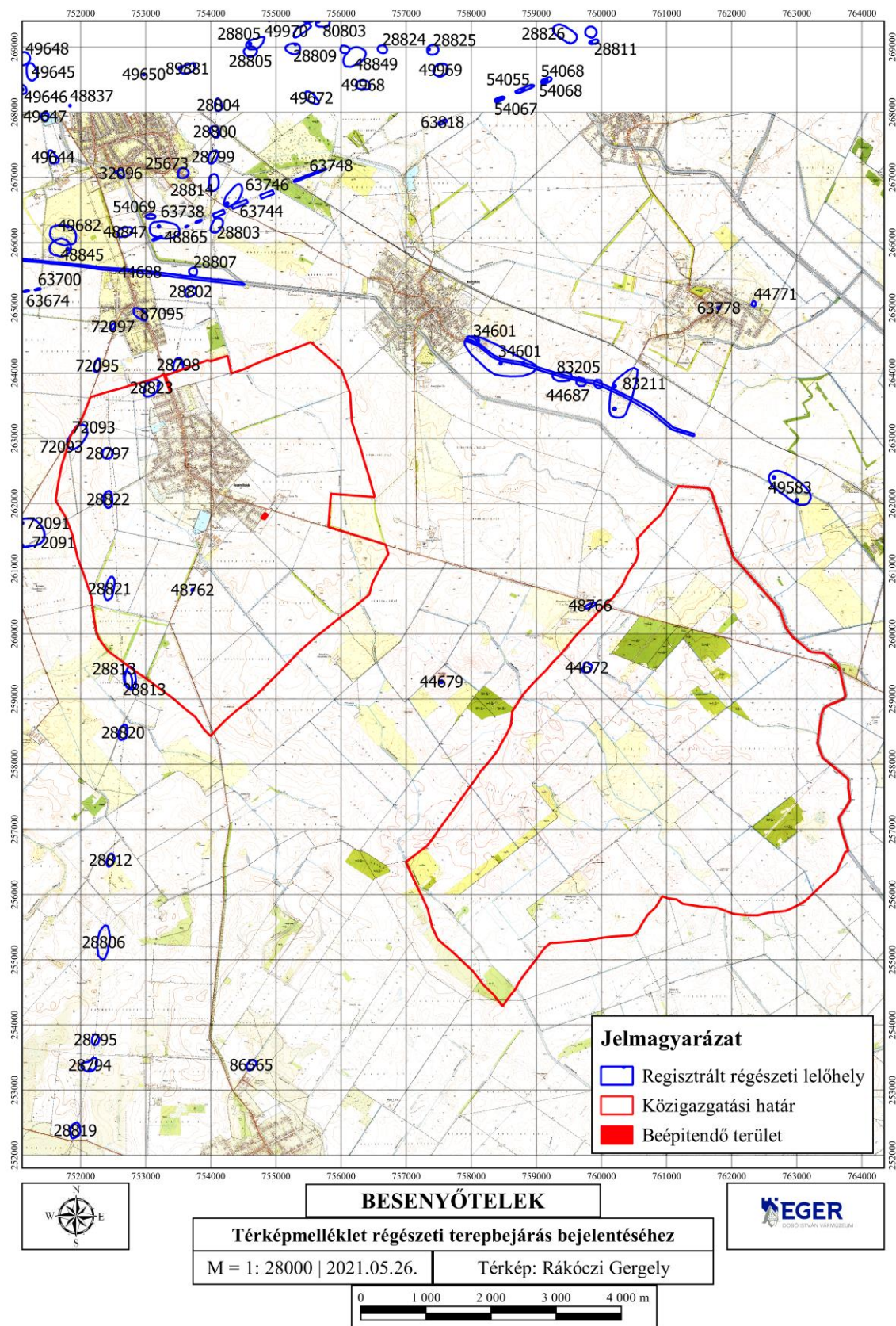
(forrás:

<https://maps.arcanum.com/hu/map/thirdsurvey75000/?bbox=-2263136.9317710157%2C6052825.528447302%2C2288915.3195601916%2C6060469.231275819&map-list=1&layers=43>)

Besenyőtelek település és környéke, 2021. június 1.

(forrás: Google Maps, <https://www.google.hu/maps>)

Besenyőtelek régészeti lelőhelyei (készítette: Rákóczi Gergely)

A beépítésre szánt 648/1-es helyrajzi számú terület 2021. május 27-én, északkeleti irányból fotózva

A beépítésre szánt 648/1-es helyrajzi számú terület 2021. május 27-én, délnyugati irányból fotózva

A beépítésre szánt 648/1-es helyrajzi számú terület keleti szomszédságában található, 025/7 és 025/8 hrsz.-ú mezőgazdasági művelés alatt álló terület 2021. május 27-én, északnyugati irányból fotózva